

21. Подольська Є. А. Культурологія : навч. посіб. / Є. Подольська, В. Лихвар, К. Іванова. – К. : Центр навч. літ, 2003. – 288 с.

22. Радчук Г. К. Сімейне виховання. Освітній тренінг для батьків : навч.-метод. посіб. / Г. К. Радчук, О. В. Тиунова. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 119 с.

23. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. – М. : ИГ «Прогресс», «Универс», 1994. – 480 с.

24. Сімейний кодекс України // ВВР України. – 2002. – № 21–22. – С. 135.

25. Сучасна українська сім'я: медико-соціальні аспекти : монографія / В. М. Лісовий [та ін.]. – Х. : Майдан, 2009. – 268 с.

26. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» №344/2013 від 25.06.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.

27. Шукалова О. С. Сімейне виховання як чинник розвитку пізнавального інтересу молодших школярів : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / О. С. Шукалова. – Х., 2010. – 212 с.

28. Шульга Л. Українська система управління освітою: поступ до демократичного виміру / Л. Шульга // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1. – С. 65–71.

Дата надходження до редакції: 28.09.2016 р.

УДК 371.133:374

Наталія ДАВИДЮК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології
та корекційної освіти,
методист Рівненського ОІППО

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ШКОЛІ НОВАТОРСТВА

У статті розглянуто проблему розвитку професійної компетентності працівників позашкільних навчальних закладів у школі новаторства. Показано, що зміст, форми та методи роботи школи підпорядковані поширенню досвіду інноваційної діяльності.

Ключові слова: педагогічний досвід, розвиток професійної компетентності, працівники позашкільних навчальних закладів, школа новаторства.

В статье рассматривается проблема развития профессиональной компетентности работников внешкольных учреждений в школе новаторства. Показано, что содержание, формы и методы работы школы подчинены распространению опыта инновационной деятельности.

Ключевые слова: педагогический опыт, развитие профессиональной компетентности, работники внешкольных учреждений, школа новаторства.

An article is about the problem of professional competence development of employees of nonschool institutions in the Innovation school. The content, forms and methods of work of school are subjected to the spread of the innovative activity.

Key word: teaching experience, development of professional competence, employees of nonschool institution, Innovation school.

Актуальність. Перехід суспільства на модель неперервної професійної освіти актуалізує проблему розвитку професійної компетентності працівників позашкільних навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти. Вирішити проблему розвитку професійної компетентності фахівця тільки засобами курсового підвищення кваліфікації недостатньо. Тому актуальною проблемою для інститутів післядипломної педагогічної освіти є створення умов для підвищення професійної компетентності педагогів позашкільних навчальних закладів у міжкурсовий період, ураховуючи та спираючись на досвід їхньої професійної діяльності.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Науковець М. Орап зазначає, що діяльнісна парадигма дозволяє розглядати досвід як надбання людини у процесі засвоєння нею різних видів діяльності, а в результаті – як джерело розвитку особистості [7, с. 31]. Вона помітила, що в сучасних дослідженнях чітко простежується зміна методологічної парадигми – від розгляду досвіду як результату засвоєння певних досягнень, надбань культури, професійної діяльності до розгляду досвіду як сукупності систем та елементів, що формуються в культурі, професійній діяльності. Тому розвиток досвіду індивіда представлений не як наслідок «передачі йому інформації», а як «спрямоване перевідривання» способу досягнення результату

[1]. Це дозволяє стверджувати, що досвід може бути лише суб'єктивним, належати певному суб'єкту, незважаючи на те, що людина засвоює досвід усього суспільства, досвід поколінь чи певної професійної діяльності. Дослідники розглядають різні види досвіду: психологічний (Л. І. Воробйова); соціальний (К. К. Платонов, С. Л. Рубінштейн); ментальний (М. О. Холодна); індивідуальний (О. М. Лактіонов); особистий і особистісний (Н. В. Чепелева) життєвий (Т. М. Титаренко, Ю. М. Швалб); суб'єктивний (О. Ю. Артем'єва, К. Роджерс); суб'єктивний (І. С. Якиманська); смисловий (І. В. Березко), когнітивний (М. О. Холодна) професійний (Н. І. Стовба) [7, с. 43]. Поняття «професійний досвід» пов'язують із певними видами діяльності, функціями, які виконує фахівець на своєму робочому місці.

В. І. Пуцов, розкриваючи зміст компонента «досвід» у структурі особистості, зазначає, що досвід особистості включає в себе знання, вміння, норми, цінності, навички, звички, а також її моральні, пізнавальні та інші якості [9, с. 15]. У професійній діяльності педагогів важливого значення набуває досвід інноваційної діяльності. Оскільки інновації передбачають наявність різного ступеня новизни, це робить можливим участь широкого кола педагогічної громадськості в їх створенні та поширенні. І. М. Дичківська визначає інноваційну педагогічну діяльність як таку, що заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду, цілеспрямовану педагогічну діяльність, зорієнтовану на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення високих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [2, с. 248]. М. В. Кларін зауважує, що за своїм основним змістом поняття «інновація» приналежить не тільки до створення й поширення новачок, а й до змін у способах діяльності, стилі мислення, які з цим пов'язані [3, с. 55]. Отже, залучення педагогів позашкільних навчальних закладів до формування та поширення інноваційного досвіду сприятиме не тільки модернізації змісту діяльності закладів позашкільної освіти, а й позитивно вплине на розвиток професійної компетентності працівників. Реалізуючи цю ідею, необхідно враховувати особливості навчання дорослої людини. В. І. Пуцов у своїй праці акцентує увагу на такому понятті, як «опір досвіду», який виявляється в тому, що значна частина дорослих людей розглядають свій досвід як довершений і з недовірою сприймають нову інформацію. Проявляючи «опір зрілості», вони розуміють необхідність отримання знань, але не бачать перспективи їх застосування. «Опір престижу» спостерігається у скептичному ставленні до нової інформації, рекомендацій, коли педагог вважає себе більш компетентним з того чи іншого питання. «Недовіра теорії» – це звичка мислити виключно практичними категоріями [8, с. 20].

Ураховуючи такі особливості сприйняття, автор рекомендує використовувати в навчанні дорослої людини різні організаційні форми, надаючи перевагу активним методам.

Мета статті – охарактеризувати педагогічний досвід як основу розвитку професійної компетентності працівників позашкільних навчальних закладів у школі новаторства.

Виклад основного матеріалу. Одним з ефективних шляхів вирішення проблеми розвитку про-

фесійної компетентності працівників позашкільних навчальних закладів у міжкурсовий період є функціонування школи новаторства, яка дозволяє узгодити професійну діяльність педагогів із сучасними досягненнями психолого-педагогічної науки та формувати в них позитивний досвід інноваційної діяльності.

Школа новаторства передбачає два рівні функціонування: регіональний та зональний. Регіональний рівень має на меті популяризувати інноваційні педагогічні методики і технології для педагогів позашкільних навчальних закладів усієї області, тоді як зональний – для педагогів окремих районів і міст. Упродовж двох років для педагогів позашкільних навчальних закладів функціонували одна регіональна та три зональні школи новаторства. Робота в означених школах організувалася відповідно до Примірних положень про Рівненську регіональну та зональну школу новаторства керівних і педагогічних працівників [5; 6].

Метою діяльності шкіл новаторства є виявлення, популяризація інноваційних педагогічних методик, технологій, інтерактивних форм навчання та всебічне впровадження їх у педагогічну практику, пропагування новаторського досвіду, а їх основними завданнями:

- вивчення, популяризація інноваційних педагогічних методик і технологій, модернізація змісту діяльності позашкільних навчальних закладів;
- моделювання та поширення новаторського досвіду з актуальних проблем позашкільної освіти;
- розвиток професійної компетентності керівних і педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів;
- створення умов для обміну досвідом роботи керівних і педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів;
- упровадження досягнень психолого-педагогічної науки й практики в навчально-виховний процес позашкільних навчальних закладів.

Регіональна школа новаторства для працівників позашкільних навчальних закладів працювала над темою «Сучасні підходи до формування освітнього потенціалу позашкільного навчального закладу в умовах сталого розвитку» на базі Рівненського міського Палацу дітей та молоді. За час роботи школи її учасники ознайомилися з технологією взаємодії педагогів позашкільного навчального закладу з батьками вихованців, узявши участь у батьківському форумі з теми «Виховання – це втілення нереалізованих можливостей батьків у власних дітях чи підтримка дітей у реалізації їхнього потенціалу?». Під час роботи форуму працівники позашкільних навчальних закладів долучилися до обговорення низки проблем, серед яких: «Професії «Мама» і «Тато»: критерії успішності», «Соціокультурна адаптація дітей з особливими потребами», «Роль заборон у становленні особистості дитини» та відвідали разом із батьками вихованців майстер-класи, які дозволили дітям і дорослим стати ближчими один до одного.

Серед технологій, які були презентовані педагогам позашкільних закладів, – технології інтелектуального розвитку дітей, оскільки учні школи інтелектуальних ігор Палацу є призерами чемпіонатів Європи та світу з інтелектуальних ігор серед юніорів. Напрацьований роками досвід педагогів є унікальним і може значно збагатити,

розширити професійну палітру керівників гуртків у методах розвитку інтелектуальних здібностей, логічного мислення дітей усіх вікових категорій. Під час семінару-практикуму «Навчально-виховні технології гурткової роботи в умовах освітніх змін: технології інтелектуального розвитку дітей» слухачі школи не тільки ознайомилися з історичними аспектами розвитку інтелектуальних ігор, їх філософією, психолого-педагогічними можливостями, а й узяли участь у майстерних-класах, практично оволоділи різними видами логічних ігор для того, аби пізніше передати свої знання і вміння вихованцям.

Технологія організації дитячого багатоденного святкового шоу була презентована педагогічним та дитячим колективами Палацу під час святкування 75-річчя закладу «11 миттєвостей зими», які відбувалися 11 мейстичним дням, упродовж яких відбувалось святкове дійство. Зокрема, день «Еволюція в подіях, кольорах і часі» дозволила ознайомитися з різноманітними мистецькими інсталяціями та авторськими фотовиставками. День «Екологія життя» увібрав у себе презентацію екологічних акцій, квестів, проєктів тощо. Назви святкових днів «Естафета поколінь у спогадах», «Експромт емоцій», «Етнокод сучасності», «Експрес єдності, вірності та партнерства» не тільки спрямовували увагу відвідувачів на зміст заходів, які пропонувалися, але й свідчили про неабияку креативність організаторів.

Традиційний Благодійний марафон «З вірою в майбутнє» дозволив учасникам школи познайомитися з технологією соціальної підтримки обдарованої молоді. Мета марафону – адресна моральна та матеріальна підтримка талановитих соціально незахищених випускників профільних шкіл Палацу – сиріт, напівсиріт, дітей із малозабезпечених сімей, дітей з особливими потребами, онкохворих дітей Рівненської обласної дитячої клінічної лікарні. У рамках Марафону проводилися міжнародні фестивалі й конкурси, флешмоб-презентації, художні колективи захищали чи підтверджували звання «сразковий» і «народний», структурні підрозділи святкували свої ювілеї. Під час відвідування заходів Марафону учасники школи новаторства мали змогу познайомитися із 14 виставами, які змогли зацікавити як наймолодшого глядача, так і дорослу аудиторію. Під час арт-виставки зачаровували досконалістю, рівнем творчості та технічного виконання роботи юних художників. Концертні програми таких відомих колективів, як «Light dance company», «От Vinta», «Веснянка», «Вітамін» та інших вражали не тільки виконавською майстерністю, а й творчим задумом постановки. Цікавими для учасників школи новаторства були такі форми роботи, як літературне кафе, ЕтноКоло, фаєр-шоу та ін.

Для досвідчених хореографів, керівників музичних та вокальних колективів регіональна школа новаторства запропонувала вдосконалити свою майстерність шляхом опанування нових прийомів і технік навчання дітей виконавської майстерності східного танцю, сучасної хореографії, методику виконання автентичного співу, календарно-обрядових пісень, відпрацювання елементів багатоголосся в музичних композиціях під час тижня професійної майстерності педагогічних працівників.

Для педагогічного становлення молодих та новопризначених керівників гуртків театральних колективів, образотворчого та декоративно-ужитко-

вого мистецтва, хореографів корисним був тиждень творчості молодих педагогів, який дозволив їм опанувати прийоми поєднання сценічної мови, акторської майстерності та пластики; сучасні підходи до проведення занять з класичного танцю та сучасної хореографії; використання різних технік ткацтва у поєднанні з нетрадиційними матеріалами при виконанні творчої роботи, нових технік у живописі.

Ознайомлення із технологіями естетичного розвитку дітей відбувалося під час майстер-класів «Сучасний текстиль. Техніка клесення льоном», «Український народний танець та його різновиди» (на прикладі вивчення хореографії окремих регіонів Західної України).

Крім регіональної школи новаторства, на базі комплексних позашкільних закладів районного підпорядкування активно функціонували три зональні школи, які поширювали ідею новаторства на більш локальних рівнях.

Вагомими педагогічними здобутками поділився колектив Костопільського районного Будинку школяра (базовий заклад північної зональної школи новаторства), представивши технології раннього розвитку дітей, які використовуються в школі розвитку та виховання дитини «Радість». Творча зустріч-діалог із теми «Позашкільна освіта як фактор всебічного та гармонійного розвитку особистості дитини» сприяла ознайомленню педагогів з особливостями інтеграції мистецьких галузей під час гурткових занять, формами, методами, прийомами розвитку обдарованості дітей і підлітків та проведенням кваліфікаційних іспитів для вихованців ПНЗ. Значну увагу було приділено теоретичним та практичним аспектам управлінської діяльності.

Із великим зацікавленням педагоги долучилися до розгляду проблем підвищення якості педагогічного процесу в позашкільному навчальному закладі у ході роботи «Круглого столу», який відбувся в комунальному закладі «Районний Будинок дитячої та юнацької творчості» Березнівської районної ради. Учасники школи також узяли активну участь у практикумі «Керівник: мистецтво самоуправління», відвідали відкрите заняття-концерт гуртка хореографії.

Ознайомитися із системою роботи директора позашкільного навчального закладу, діяльності творчих лабораторій керівників гуртків із розвитку творчих здібностей вихованців учасники школи новаторства змогли під час семінару-практикуму в Будинку дитячої та юнацької творчості Кузнецовської міської ради. Корисним надбанням педагогів стали: технології образотворчого мистецтва, методи розвитку творчих здібностей вихованців, досвід участі в психолого-педагогічному тренінгу тощо.

Працівники Здолбунівського районного центру творчості дітей та юнацтва Здолбунівської районної ради (базовий заклад центральної зональної школи новаторства) під час семінару-практикуму з теми «Творчий підхід до реалізації проєктних технологій у дитячих творчих об'єднаннях позашкільного закладу» змогли передати авторське бачення застосування проєктних технологій у навчально-виховному процесі та запропонували учасникам ознайомитися з такими успішно зреалізованими проєктами, як «Творчість Марії Примаченко», «Історія жіночих прикрас. Шамбала – символ добробуту, краси та впевненості» та ін. Потужний ресурс закладу з художньо-естетичного виховання дітей та підлітків

переконав учасників зональної школи новаторства у великому розвиваючому потенціалі народного мистецтва. Керівники позашкільних навчальних закладів області мали змогу обмінятися досвідом роботи та долучитися до професійного діалогу з питань формування кваліфікаційних вимог до посад працівників позашкільних навчальних закладів під час роботи «круглого столу».

Педагогічний колектив Острозького районного Будинку школяра поділився досвідом роботи під час семінару-презентації з теми «Формування змісту діяльності позашкільного навчального закладу на основі історико-культурної спадщини регіону». Учасники школи новаторства активно долучилися до розробки технології формування патріотичних почуттів у дітей і молоді засобами історичного краєзнавства й етнографії, яка може реалізуватися через систему гурткової та організаційно-масової роботи в позашкільному навчальному закладі.

Ураховуючи потреби та запити педагогів, організатори запропонували не тільки очну, а й дистанційну форму участі в роботі Школи. Так, у форматі вебінарів працювала південна зональна школа новаторства (базовий заклад – Радивилівський районний Будинок школяра), запропонувавши педагогам участь в інтернет-заходах із тем «Арт-пікнік як форма організації свята дитячої творчості» й «Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді засобами позашкільної освіти».

Висновки. Діяльність Школи новаторства сприяла оволодінню педагогами позашкільних навчальних закладів новими способами вирішення професійних задач, набуттю ними досвіду інноваційної діяльності, збагатила новими знаннями та вміннями, допомогла осмислити власні професійно значущі якості, вплинула на розвиток мотиваційної сфери, без чого нові продуктивні технології не могли бути засвоєні.

В умовах постійних змін фахівці, маючи свободу вибору та оволодівши технологіями, здатні до адаптації та мобільності у професійному середовищі.

УДК 37.034:37.032:376.64

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ-СИРОТИ В УМОВАХ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ «ПЕРЛИНКА»

У статті представлено інноваційну модель духовно-морального виховання, розроблену й апробовану в дитячому будинку «Перлінка» м. Одеси. Зазначено, що процес духовного розвитку, формування ціннісних, особистісних та суспільних орієнтирів має особливе значення для розвитку дитини-сироти.

© Петрова С., 2016

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров Ю. И. Субъективный опыт и культура. Структура и динамика / Ю. И. Александров, Н. Л. Александрова // Психология / Журнал Высшей школы экономики. – 2007. – Т. 4. – № 1. – С. 3–46.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. – Рига : НПЦ «Эксперимент», 1995. – 176 с.
4. Люшин М. О. Регіональна школа новаторства як складник неформального навчання дорослих / М. О. Люшин // Завучу. Усе для роботи. – 2015. – № 1–2. – С. 20-1 – 20-5. – (Комплект журналів ВГ «Основа»).
5. Наказ РОШПО «Про затвердження Примірного положення про Зональну школу новаторства керівних і педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів» № 31/1 від 25.02.2014.
6. Наказ РОШПО «Про затвердження Примірного положення про Рівненську регіональну школу новаторства керівних і педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів» № 31 від 25.02.14.
7. Орап М. Психологія мовленнєвого досвіду особистості : монографія / М. О. Орап. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2014. – 480 с.
8. Пуцов В. І. Теоретичні засади практичної андрагогіки / В. І. Пуцов // Професійний розвиток педагогічних працівників: практична андрагогіка : наук.-метод. посіб. / за заг. ред. В. І. Пуцова, Л. Я. Набоки. – К., 2007. – С. 6–30.

Дата надходження до редакції: 01.06.2016 р.

Світлана ПЕТРОВА,

директор комунального навчального закладу
«Дитячий будинок «Перлінка», м. Одеса

Ключові слова: дитина-сирота, духовне виховання, становлення особистості, моральні цінності й орієнтири, естетичне, етичне, духовно-моральне та патріотичне виховання.

В статтє представлена інноваційна модель духовно-нравственного воспитания, разработанная